

Предстоящи нови развития в областта на платежните услуги и цифровизацията

Нина Стоянова
Подуправител на БНБ
Ръководител на
управление "Банково"

Цифровите технологии променят дейността по предоставянето на финансови услуги, а начело на тази тенденция стои секторът на плащанията. Скоростта на развитие на иновациите и мащабът на технологичните промени в него изискват конкретни и целенасочени действия. Предстоящите стратегически проекти и насоки на развитие на европейската платежната инфраструктура в краткосрочен план, представени в пакета за цифрови финанси на Европейската комисия през септември 2020 г.¹, са свързани с развитието на незабавните плащания, цифровизацията на финансовите услуги и подкрепата на сигурни, рентабилни и оперативно съвместими платежни решения в рамките на единния пазар.

1. Предстоящ преглед на Втората директива за платежни услуги

През 2021 г. ще бъде извършен преглед на Втората директива за платежните услуги² (ДПУ2), приета през 2015 г. и въведена в националното законодателство в началото на 2018 г. с новия Закон за платежните услуги и платежните системи. Анализът на резултатите от прилагането на директивата се очаква да обхване следните направления:

- Осъвременяване на изискванията към техническите решения, използвани от доставчиците на платежни услуги за прилагане на задълбочено установяване на идентичността на клиента, които трябва да осигурят на потребителите високо ниво на сигурност, но в същото време да са удобни и лесни за използване. Ще се наблегне на т. нар "непредаваеми" елементи, като например биометрията. Това предполага постепенно намаляване на използването на елементи, които са с относително пониска степен на сигурност, напр. статични пароли, както и ограничаване използването на по-стари технологии и комуникационни канали, които са уязвими към атаки (напр. SMS текстови съобщения);
- Предотвратяване на новите видове измами, особено в контекста на незабавните плащания, както и засилване на защитата на платеца и регламентиране на процедура за възстановяване на средства (chargeback) в определени случаи (напр. при грешка), които да доближат незабавните плащания до операциите с карти;
- Преразглеждане на възможните изключения от прилагането на задълбочено установяване на идентичността на клиента, като например при извършването на безконтактни плащания с карта, като се проучи възможността за въвеждане на индивидуално определен от клиента лимит,

за който не се изисква въвеждането на ПИН;

- Потенциални мерки за намаляване на риска от злоупотреби от типа “социално инженерство” или “таргетиран фишинг“, като е възможно да бъде въведено изискване за съвпадение между името на получателя на платежната операция и титуляря на сметката, както и прилагането на технологични решения за валидация на изпращача на имейл кореспонденция;

- Възможности за допълнителна стандартизация по отношение на информацията, предоставяна на потребителите в извлеченията от техните платежни сметки, особено по отношение на плащанията с карти. Усложнените бизнес модели, използващи множество посредници, водят до объркване у потребителите, например когато името на търговеца в извлечението от платежната сметка не съвпада с търговската му марка, и така се затруднява установяването на неразрешени платежни операции;

- Обединяване на регулаторния режим на дружествата за електронни пари и платежните институции, като бъде отменена Директивата за електронните пари³, а издаването на електронни пари се включи като нов вид платежна услуга;

- Стандартизиране на използваните от индустрията приложно-програмни интерфейси (application programming interface – API). Стъпвайки на опита, натрупан при имплементирането на “отвореното банкиране” до средата на 2022 г. се очаква да бъде предложена регламентация на концепцията за т. нар. “отворени финанси” - предоставяне на финансови и нефинансови институции на достъп до широк кръг финансова информация за клиентите с тяхно съгласие, с цел предоставяне на иновативни услуги;

- Преглед на услугите, попадащи извън приложното поле на директивата. Понастоящем от ДПУ2 не са обхванати услугите, предоставяни от “доставчици на технически услуги“, които подпомагат предоставянето на платежни услуги, без да влизат във владение на средства. Поради нарастването на зависимостта при предоставянето на платежни услуги от предоставянето на спомагателни услуги от външни подизпълнители, които към момента са нерегулирани субекти, някои от тези услуги и техните доставчици е възможно да бъдат включени в обхвата на директивата и да бъдат подложени на контрол;

- Редом с прегледа на ДПУ2, преглед ще бъде извършен и на Директивата за окончателност на сетълмента⁴, чрез който да се прецени дали да се даде възможност за директно участие на платежни институции и дружества за електронни пари в платежни системи с окончателност на сетълмента, при спазването на определени условия и след вземане на мерки за намаляване на риска.

2. Общи тенденции в цифровизацията на плащанията

Промените в законодателството са важна предпоставка за бързото навлизане на иновациите на пазара, но не по-малък принос в тази насока имат дейностите по стандартизация, произхождащи от самата индустрия. Основните развития, тенденции и технологии при плащанията, както и необходимите регулаторни действия, ще включват:

- Стандартизиране и постигане на оперативна съвместимост между приложенията, използвани от крайните потребители за извършване на

плащания, включително стандартизиране на използваните в Европа QR кодове;

- Разширяване на достъпа до необходимата техническа инфраструктура за извършване на плащания - например до NFC чиповете в мобилните телефони и до ядрата (kernel) за извършване на безконтактни плащания в терминалните устройства ПОС, с което да се спомогнат безконтактните плащания с карти, издадени в рамките на национални картови схеми в държавите от Европейския съюз (ЕС);
- Насърчаване използването на електронна самоличност и решения, основани на удостоверителните услуги, подобряване на електронната идентификация и удостоверителните услуги, с цел изпълнението на изискванията за задълбочено установяване на идентичността на клиента и други нормативни изисквания;
- Подобряване приемането на цифрови плащания както от публичния, така и от частния сектор, включително и чрез законодателни промени през 2022 г., ако това е необходимо;
- Стандартизиране на допълнителни функционалности чрез създаване на специални СЕПА схеми, целящи по-голямо удобство при инициране на незабавните плащания, като услугата “искане-за-плащане“, плащане по номер на мобилен телефон, електронна фактура и електронна разписка и др.;
- Извличане на пълния потенциал на проекта СЕПА и стриктното прилагане на изискванията на Регламент (ЕС) 260/2012⁵, включително изискванията срещу IBAN дискриминацията (недостъпност за международни платежни операции) при изпълнението на директни дебити;
- Оценка на възможността страни от западните Балкани да се присъединят към СЕПА, като така се задълбочи тяхното сближаване с ЕС;
- По-всеобхватно прилагане на глобални международни стандарти, като например ISO 20022, с които се улеснява включването на повече данни в платежните съобщения, най-късно до края на 2022 г.

3. Предстоящи развития в областта на незабавните плащания

Незабавните кредитни преводи са основата, върху която се очаква да се изградят паневропейски решения за плащане. В комбинация с развитието на мобилните технологии, незабавните плащания имат потенциала да доведат до създаване на достъпни, удобни и сигурни решения за плащане както във физическите магазини, така и в интернет среда, като средствата ще са достъпни за получателя в рамките на секунди. Амбицията е цялостното въвеждане на незабавните плащания в Европейския съюз да бъде завършено до края на 2021 г. За постигането на тази цел предстоят следните стъпки:

- Оценка на необходимостта от задължително присъединяване към СЕПА схемата за незабавен кредитен превод в евро (SCT Inst.) до края на 2021 г., като се определят и критерии кои доставчици на платежни услуги да бъдат обхванати от това задължение;
- Преценка дали да бъде приета нормативна забрана за таксуване на незабавните плащания по-скъпо от стандартните кредитни преводи;
- Осигуряване на презгранична свързаност и оперативна съвместимост на платежните системи за незабавни плащания в евро чрез услугата TIPS на

оперираната от Европейската централна банка платежна система TARGET 2. Всички доставчици на платежни услуги, които са се присъединили към СЕПА схемата за незабавен кредитен превод (SCT Inst.) и са достъпни в TARGET 2, следва да станат достъпни — или като участник, или като достижима страна (т.е. чрез друг доставчик на платежни услуги, който е участник) и в услугата на TARGET 2 за незабавни плащания TIPS до края на 2021 г.;

- Развитие на междувалутни незабавни плащания в Европейски съюз, което ще се осигури чрез включване на валути, различни от еврото, в услугата на TARGET 2 за незабавни плащания – TIPS, като през 2020 г. това стана с шведската крона;

- Насърчаване изграждането на връзки между платежните системи, обработващи незабавни плащания в Европейски съюз, с такива на трети страни, предлагащи същата услуга, при условие че са спазени стандартите за превенция от измами, пране на пари и др.

4. По-нататъшни стъпки за цифровизиране на финансовите услуги в ЕС

По-нататъшното развитие на цифровизацията и дигитализацията ще продължи да бъде сред основните приоритети, като с цел ускоряване на тези процеси и извличане на пълния им потенциал на европейско ниво се очаква да бъдат предприети следните мерки:

4.1. Премахване на раздробеността на цифровия единен пазар чрез:

- Законодателни промени, целящи създаване на възможности за оперативно съвместимо използване на цифрова самоличност в целия Европейски съюз. Това ще позволи лесно “регистриране” на нови клиенти изцяло онлайн, в пълно съответствие с изискванията за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма;

- Улесняване на презграничното предоставяне на финансови услуги, включително чрез предвиждане на хармонизиран режим за извършване на нови дейности като колективно финансиране, кредитно посредничество, услуги, свързани с криптоактиви;

4.2. Адаптиране на нормативната уредба на ЕС за улесняване на цифровите иновации:

- Регламентиране на дейностите с криптоактиви и с финансови инструменти-токени, чрез въвеждане на цялостна уредба до 2024 г., позволяваща внедряването в сектора на финансовите услуги на технологията на децентрализираните регистри (distributed ledger technology-DLT) и криптоактивите, вземайки предвид свързаните с тях рискове;

- Насърчаване на сътрудничеството и използване на компютърна инфраструктура в облак, включително чрез разработване на законодателна рамка за надзор върху доставчиците на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) за сектора на финансовите услуги;

- Насърчаване на използването на инструменти за изкуствен интелект в сектора на финансовите услуги;

- Придържане към принципа на технологична неутралност на законодателството, съчетано с издаване на тълкувателни насоки относно начина, по който съществуващото законодателство за финансовите услуги следва да се прилага към новите технологии, за да се намали правната несигурност.

4.3. Насърчаване на иновациите, основани на данните в областта на финансите чрез създаване на общо пространство за финансови данни

- Улесняване на цифровия достъп до нормативно изискуема финансова информация, оповестявана от финансовите институции, чрез стандартизирани и машинно четими формати;
- Насърчаване на иновативни компютърни технологии за улесняване на докладването и надзора (т. нар. reg-tech и sup-tech);
- Насърчаване на споделянето на данни между дружествата от сектора на финансовите услуги в ЕС и извън него (“отворени финанси”).

4.4. Посрещане на предизвикателствата и рисковете, свързани с внедряването на цифровите технологии:

- Запазване на финансовата стабилност, защита на инвеститорите и потребителите въз основа на принципа “една и съща дейност - едни и същи рискове - едни и същи правила”, регламентиране дейността на големите технологични компании, участващи във веригата по предоставяне на финансови услуги;
- Защита на потребителите и на обществения интерес - адаптиране на правилата за защита на потребители и защитата на личните данни към цифровите финансовите услуги, гарантиране на ефективността и пригодността към цифровата епоха на законодателството срещу изпирането на пари, финансирането на тероризма и избягването на данъчното облагане;
- Засилване на оперативната устойчивост на цифровите технологии.

5. Законодателни предложения

Като част от Пакета за цифровите финанси, Европейската комисия публикува предложения за разработване на три регламента:

5.1. Предложение за Регламент относно оперативната устойчивост на цифровите технологии във финансовия сектор⁶

- Регламентът съдържа следните основни положения:
- Въвеждане на изисквания към финансовите субекти във връзка с управлението на риска, свързан с ИКТ и докладването на компетентните органи на значими инциденти, свързани с ИКТ и тестването на дигиталната операционна устойчивост;
- Споделяне на информация относно кибер заплахи и слабости;
- Мерки относно безпроблемното управление от страна на финансовите субекти на риска свързан с доставчиците на ИКТ услуги;
- Изисквания относно договорите, сключвани между доставчиците на ИКТ услуги и финансовите субекти;
- Надзорна рамка за критичните доставчици на ИКТ услуги, когато предоставят услуги на финансовите субекти.

5.2. Предложението за Регламент за пазарите на криптоактиви⁷

Регламентът дава дефиниция на понятието “криптоактив”⁸ и определя основните видове криптоактиви, разделени в три основни категории:

- Токени, обезпечени с активи⁹. Публичното предлагане на такива токени може да се извършва само от лицензирани в ЕС кредитни институции или от лица, които притежават предвидения в регламента лиценз, като винаги

ще е необходимо публикуването на бяла книга (white paper) - специален информационен документ, за който има определени изисквания за съдържание. Предвидено е задължение за поддържане на резерв от активи, с които са обезпечени токени, в това число има предвидени правила за неговия състав, поддържане, управление и инвестиране.

– Токени за електронни пари¹⁰. Те могат да се издават само от лицензирани кредитни институции или дружества за електронни пари, отново след публикуване на “бяла книга” и при спазване на някои специфични за дейността изисквания.

– “Обикновени” криптоактиви, които не попадат в никоя от горните категории. За тяхното публично предлагане е достатъчно единствено емитентът да е установен в Европейския съюз и да е публикувал информация в бяла книга.

Регламентът дефинира една нова група финансови институции, различни от издателите на токени, наречени доставчици на услуги по криптоактиви. Тази нова група финансови институции ще подлежи на лицензионен режим и в зависимост от обхвата на своя лиценз тези доставчици ще могат да извършват следните спомагателни услуги:

- Отговорно пазене и администриране на криптоактиви от името на трети лица;
- Оперирание на платформа за търговия с криптоактиви;
- Обмяна на криптоактиви за фиатна валута, която е законно платежно средство;
- Обмяна на криптоактиви за други криптоактиви;
- Изпълнение на поръчки за криптоактиви от името на трети лица и продажба на криптоактиви;
- Получаване и предаване на поръчки за криптоактиви от името на трети лица;
- Предоставяне на съвети относно криптоактиви.

Ако доставчикът на услуги по криптоактиви има необходимост от изпълнението на платежни операции, той следва или сам да притежава лиценз за предоставянето на платежни услуги, или да използва подизпълнител, който е лицензиран за тази дейност.

Регламентът предвижда по-сериозни надзорни изисквания, включително директен надзор от Европейския банков орган за издателите на т. нар “значими токени” - токени, чиято обща стойност надвишава определен праг.

Предвидени са и правила относно предотвратяването на пазарни злоупотреби, включващи криптоактиви, като например: задължение за разкриване на вътрешна информация и условия за отлагане на разкриването; забрана за търговия с вътрешна информация; забрана за незаконно разкриване на вътрешна информация и забрана за манипулиране на пазара.

5.3. Предложение за Регламент за пилотна уредба на пазарните инфраструктури въз основа на технологията на разпределения регистър (DLT)¹¹.

С регламента се установяват изисквания към многостранните системи за търговия и системите за сетълмент на ценни книжа, при които се използва технологията на децентрализирания регистър („пазарни инфраструктури, основани на ТДР“), за които са предоставени специални разрешения за експлоатация, позволяващи отклонение от някои разпоредби на Директива 2014/65/ЕС¹² и Регламент (ЕС) N° 909/2014¹³. От прилагането на облекчения режим може да се възползва единствено лице, лицензирано по Директива 2014/65/ЕС, или лице, лицензирано по Регламент (ЕС) N° 909/2014 като централен депозитар на ценни книжа.

Регламентът определя, че новият режим е допустим само за акции, чиито емитент е с пазарна капитализация или с ориентируваща пазарна капитализация под 200 млн. евро или за конвертируеми облигации, покрити облигации, корпоративни облигации, други публични облигации и други облигации с размер на емисията под 500 млн. евро. Държавните ценни книжа са изрично изключени от обхвата на регламента.

1 https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en

2 Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар, за изменение на Директиви 2002/65/ЕО, 2009/110/ЕО и 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) N° 1093/2010 и за отмяна на Директива 2007/64/ЕО

3 Директива 2009/110/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари и за изменение на Директиви 2005/60/ЕО и 2006/48/ЕО, и за отмяна на Директива 2000/46/ЕО

4 Директива 98/26/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 май 1998 г. относно окончателността на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа

5 Регламент (ЕС) N° 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2012 г. за определяне на технически и бизнес изисквания за кредитни преводи и директни дебити в евро и за изменение на Регламент (ЕО) N° 924/2009

6 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0595>

7 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593>

8 **„Криптоактив“** означава цифрово представяне на стойност или права, които могат да бъдат прехвърляни и съхранявани електронно посредством технология на разпределения регистър или друга подобна технология;

9 **„Токени, обезпечени с активи“** са вид криптоактив, който цели да поддържа стабилна стойност, като се отнесе към стойността на няколко фиатни валути, които са законно платежно средство, една или няколко стоки или един или няколко криптоактиви, или комбинация от такива активи. „Стоки“, от своя страна, са всяка заменима стока, която може да бъде доставена, включително метали и техните руди и сплави, земеделски продукти, както и енергия, например електричество;

10 **„Токен за електронни пари“** означава вид криптоактив, чието основно предназначение е да служи като разменно средство и при който е налице стремеж да поддържа стабилна стойност чрез обвързването ѝ със стойността на фиатна валута, представляваща законно платежно средство;

11 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0594>

12 Директива 2014/65/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 г. относно пазарите на финансови инструменти и за изменение на Директива 2002/92/ЕО и на Директива 2011/61/ЕС

13 Регламент (ЕС) N° 909/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за подобряване на сетълмента на ценни книжа в Европейския съюз и за централните депозитари на ценни книжа, както и за изменение на Директиви 98/26/ЕО и 2014/65/ЕС и Регламент (ЕС) N° 236/2012

Банковият съюз на ЕС и Съюзът на капиталовите пазари – приоритети на Министерство на финансите в светлината на COVID-19

Маринела Петрова

Заместник-министър на финансите

Настоящата 2021г. крие сериозни предизвикателства за хората, бизнеса, икономиката, като цяло, в това число и за финансовия сектор. От една страна, КОВИД-19 пандемията продължава да влошава икономическата и финансовата среда в глобален аспект, а от друга, Обединеното кралство, с неговия водещ финансов център, се оттегли от Европейския съюз (ЕС).

Завършването на Банковия съюз (БС), справянето с очакваното увеличение на необслужваните кредити, както и създаването на истински Съюз на капиталовите пазари и дигитализацията на финансовите услуги са някои от най-важните приоритети за ЕС и за България, които имат за цел да отговорят на настоящите предизвикателства в областта на финансовите услуги и да осигурят устойчиво развитие в една променяща се среда.

Завършване на Банковия съюз и справяне с необслужваните кредити

Настоящият икономически спад, причинен от пандемията, показва колко е важен функциониращият и стабилен банков пазар за управлението на кризисни ситуации. Това е област, в която ЕС постигна значителен напредък след финансовата криза от 2008-2009г. Чрез установяването на общи правила за банките и осигуряването на последователно прилагане на тези правила, Банковият съюз създаде стабилен банков пазар и предостави на реалната икономика достъп до надеждно и достъпно финансиране.

В същото време, поради пандемията, икономическото възстановяване е забавено. Навременните действия и обединените усилия на националните и европейските органи са от решаващо значение за смекчаване на последиците от ограничителните мерки. Широк набор от добре координирани надзорни, а в някои случаи и законодателни мерки, вече са предприети, за да помогнат на банките да изпълнят ролята си в подкрепа на реалната икономика по време на кризата. Наред с това, стана ясно, че е необходимо да ускорим завършването на БС.

В това отношение разработването на Общ защитен механизъм за Единния фонд за реструктуриране чрез всеобхватна реформа на Европейския механизъм за стабилност и ранното въвеждане на защитния механизъм до началото на 2022г., са важни стъпки напред. Необходимо е да се спомене, че държавите членки извън еврозоната, които участват в Банковия съюз, ще участват в Общия защитен механизъм при еквивалентни условия. В това отношение за България и Хърватия ще бъде изготвено паралелно кредитно споразумение.

Като част от мерките за завършване на БС, се очаква през 2021г. Комисията да преразгледа рамката на ЕС за управление на кризи, заедно с рамката за държавни помощи за банките. Техническата работа по проекта на Европейска схема за гарантиране на депозитите ще продължи. Сега, когато България е член на Банковия съюз, Министерството на финансите е още по-ангажирано да работи конструктивно и проактивно в работните формати на Съвета и на Комисията за завършване на съюза, като същевременно отчита спецификите и защитава интересите на българския банков сектор.

Вероятно е необслужваните кредити, предизвикани главно от намаляването на паричните потоци, поради тежките мерки, приети за ограничаване на пандемията, да се увеличат в бъдеще, което би могло да доведе до влошаване на балансите на банките, потискане на растежа на кредитирането и забавяне на икономическото възстановяване. На 16 декември 2020г. Комисията публикува своя план за действие за необслужваните кредити, който има за цел да предотврати бъдещото им натрупване в ЕС. Дискусиите по плана за действие в Съвета вече започнаха и Министерството на финансите участва активно, за да гарантира, че са приоритизирани най-подходящите и ефективни мерки за предотвратяване на рязкото нарастване и за справяне с нововъзникналите необслужвани кредити.

Създаване на същински Съюз на капиталовите пазари

Създаването на истински Съюз на капиталовите пазари е еднакво важно за насочването на финансиране към компании и инфраструктурни проекти в целия ЕС и е втори основен приоритет за нас. Като дългосрочен политически проект, целта на този съюз е да привлече инвестиции и спестявания във всички държави членки в полза на гражданите, бизнеса и инвеститорите. Икономическите смущения, поради КОВИД-19, преходът към устойчива и цифрова икономика на ЕС, както и Брекзит, подчертават необходимостта от по-силни местни и истински интегрирани капиталови пазари в ЕС. Банките сами не могат да финансират нуждите на компаниите и гражданите от ЕС и да стимулират икономическото възстановяване след края на пандемията. Добре функциониращите капиталови пазари са от ключово значение за хората и компаниите, като предоставят адекватни възможности за инвестиции и ефективен достъп до финансиране, особено за малките и средните предприятия.

Новият план за действие за Съюза на капиталовите пазари очертава редица мерки, предназначени да постигнат реален напредък в задълбочаването на интеграцията в тази област. През декември 2020г. Съветът в своите заключения даде най-голям приоритет на онези действия, които са важни за подобряване на финансирането на икономиката и по-специално, на малките и средни предприятия, както и на тези, които имат потенциал да подпомогнат бързото икономическо възстановяване. Сред тях са повишаването на ролята на застрахователи, банки и други институционални инвеститори, като дългосрочни инвеститори в бизнеса от ЕС, преразглеждане на настоящата рамка за секюритизация, с цел освобождаване на средства от банките за

кредитиране на компаниите от ЕС, както и проучване възможността банките да насочват клиентите си към доставчици на алтернативно финансиране, когато им отказват предоставянето на кредит. Тези действия се подкрепят от Министерството на финансите и трябва да бъдат осъществени до края на 2021г.

Други много важни мерки също ще започнат през 2021г., но ще отнемат повече време, за да дадат забележими резултати, тъй като имат за цел да укрепят цифровизацията на икономиката, да засилят международната роля на еврото и да направят финансовата система на ЕС по-устойчива, за да може по-добре да се адаптира към Брекзит.

Цифровизация на финансовите услуги

Едно от най-големите предизвикателства на нашето време е цифровизацията. Напредъкът на цифровите технологии носи значителни възможности в нашето ежедневие, както се вижда по време на пандемията, когато все повече разчитаме на дигиталните процеси. Този напредък се ръководи, наред с други неща, от по-мощните мобилни устройства, подобрената наличност и анализируемост на големи бази данни и блокчейн технологиите. Цифровизацията променя бизнес модела на доставчиците на финансови услуги и е основен фактор за конкурентоспособността на финансовия сектор на ЕС и на национално ниво и по-специално, на банковия сектор. Тя стана още по-важна в контекста на кризата, причинена от COVID-19. Това обаче крие и рискове.

Възможностите и предизвикателствата, породени от цифровизацията на финансовите услуги, не останаха незабелязани от политиците в ЕС и тя се превърна в един от ключовите приоритети на Съюза. На 24 септември 2020г. Европейската комисия прие пакет за цифровите финансови услуги, включващ стратегии за цифровизиране на финансовите услуги и за плащанията на дребно, както и законодателни предложения относно криптоактивите и дигиталната устойчивост. Министерството на финансите подкрепя иновативните бизнес модели и цифровизацията във финансовия сектор. В същото време, запазването на финансовата стабилност, укрепването на конкуренцията, равнопоставеният достъп до данни и осигуряването на защита на потребителите ще останат основните цели на политиката ни. Ето защо, ще продължим да търсим и насърчаваме подходящ баланс между иновации и стабилност. Наред с това, ще участваме активно във всички дейности за прилагане на стратегията на ЕС за плащания на дребно.

15 години Фонд за компенсирание на инвеститорите

Петя Хантова
Председател на УС
Фонд за компенсирание
на инвеститорите

През месец май 2020 г. Фондът за компенсирание на инвеститорите отбеляза 15 години от създаването си.

През тези 15 години Фондът премина през различни предизвикателства, най-голямото от които е свързано със задействането през 2019 г. на процедурата по изплащане на компенсации на клиентите на инвестиционен посредник “Матадор Прайм” ООД. Именно този казус и по-конкретно разглеждането на исканията за изплащане на компенсации от клиентите на посредника, е основен акцент в дейността на Фонда през 2020 г. Във Фонда са постъпили общо 146 искания, като Управителният съвет е взел решения по 145 от тях. По 16 от постъпилите искания Фондът е взел решения за изплащане на компенсации, по които общата стойност на определените компенсации е 198 хил. лв. Особеното в този случай е, че клиентите, които са подали искания за компенсации са изцяло чужди граждани, което наложи комуникацията да се осъществява изцяло на английски език. Предвид спецификата на дейността на инвестиционните посредници и на финансовите инструменти, предмет на търговията, процедурата по изплащане на компенсации от ФКИ е продължителна и включва строго определена последователност от стъпки, които трябва да се спазват. Управителният съвет на Фонда взема индивидуално решение по всяко искане за изплащане на компенсация, в което подробно се описват мотивите за взетото решение.

Казусът с “Матадор Прайм” ООД не е първият, при който е задействана процедурата по изплащане на компенсации от Фонда, но несъмнено е най-големият. Преди него има още три случая, като по два от тях има реално предявени претенции от 8 инвеститори, а основание за изплащане на компенсация е установено само по отношение на искането на едно от лицата.

Сътресенията на капиталовия пазар за изминалите 15 години също оказаха влияние върху дейността на Фонда. Сривът в цените на финансовите инструменти в периода на световната финансова криза и в следкризисния период рефлектира върху стойността на клиентски активи, декларирани от участниците във Фонда. Стойността им за определен период от време чувствително намаля. Броят на участниците във Фонда също се понижи значително.

Към настоящия момент, на компенсирание подлежат активите на клиенти на 17 търговски банки, 32 инвестиционни посредника и 4 управляващи дружества (от общо 31 УД в страната). За целите на изплащането на компенсации, събраните във Фонда средства към края на 2020 г. достигнаха 18,94 млн. лв., формирани съответно от встъпителни и годишни вноски от участниците.

Размерът на годишната вноса се определя всяка година от УС, като от създаването на Фонда до 2016 г., включително, вноската по паричните средства е държана на максимално допустимото от закона ниво – 0,5%, след което е намалена наполовина. Вноската по финансовите инструменти от 2005 до 2009 г. е държана също на максималното ниво - 0,1%, като през 2010 г. е намалена наполовина от този размер и от тогава не е променяна. Така за 2021 г. размерът на годишната вноса за поредна година е запазен на ниво от 0,05% по подлежащите на компенсиране финансови инструменти и 0,25% по подлежащите на компенсиране парични средства.

Към края на 2020 г. участниците във Фонда управляват подлежащите на компенсиране активи на клиенти на стойност 3,28 млрд. лв., което е най-високото ниво от създаването на Фонда. От тях финансовите инструменти са 3,16 млрд. лв., а паричните средства са 118 млн. лв. Неподлежащите на компенсиране активи на клиенти са на стойност 61,6 млрд. лв. Най-голям дял (70%) подлежащи и неподлежащи на компенсиране активи на клиенти съхраняват банките.

УС на Фонда отговаря и за управлението на Фонда за реструктуриране на инвестиционни посредници (ФПИП), които бе създаден през 2017 г. с основна цел да финансира прилагането на инструментите за оздравяване и реструктуриране на проблемни инвестиционни посредници. Средствата на ФПИП се формират основно от годишни вноски от инвестиционните посредници, като към края на 2020 г. в него има събрани 143 хил. лв. Въпреки, че ФПИП не е самостоятелно юридическо лице, средствата му са отделени от тези на ФКИ.

За изминалите 15 години Фондът е имал трима председатели, съответно проф. Милети Младенов, Теодора Дренска и Петя Хантова. Проф. Милети Младенов е създател на Фонда и го председателства близо 10 години. В средата на 2015 г. ръководството е поето от Теодора Дренска, а от месец август 2020 г. председател е Петя Хантова.

На фона на всички предизвикателства, Фондът успешно изпълнява функциите си и непрекъснато усъвършенства дейността си в съответствие с най-добрите практики в областта на схемите за защита на инвеститорите на капиталовия пазар. Фондът поддържа ефективната комуникация с участниците и с всички заинтересовани лица и съдейства за поддържане на стабилността и доверието в капиталовия пазар. През последните години се забелязва тенденция на все по-голяма информираност на инвеститорите относно дейността на Фонда, свидетелство за което са запитванията, които постъпват все по-често във Фонда от инвеститорите за правата им.

КРАТКА ИНФОРМАЦИЯ

■ През м. декември 2020г., във връзка с решението на Европейския банков орган (ЕБО) от 2 декември 2020г. за приемане на нови Насоки на ЕБО относно законодателните и частните мораториуми върху плащанията по кредити, прилагани с оглед на кризата, предизвикана от COVID-19 ([EBA/GL/2020/15](#)), Управителният съвет на Асоциацията предложи за одобрение от Управителния съвет на БНБ промени в Реда за отсрочване ([“Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции във връзка с предприетите от органите на Република България действия за ограничаване на пандемията от COVID-19 и последиците от тях”](#)).

Те са свързани с:

- удължаване на срока за подаване на искания от страна на клиенти на банките до края на март 2021г.;
- удължаване на крайния срок за отсрочване на задължения – до 31 декември 2021г., но за не повече от 9 месеца;
- въвеждане на възможност задълженията, за които е било подадено искане за отсрочване преди 30 септември 2020г., да могат да бъдат допълнително отсрочвани, като общият период на всички отсрочвания не трябва да надвишава 9 месеца.

След като с решение от 10 декември 2020г. УС на БНБ одобри промените, клиентите на банките разполагат с време до 23 март 2021г., за да поискат отсрочване на свои задължения, ако имат необходимост от това. От своя страна, банките трябва да вземат решение до 31 март 2021г., като задълженията, обект на мораториум, следва да са били редовни или с просрочие под 90 дни към датата на подаване на искането за разсрочване.

Това е второто удължаване на крайния срок за подаване на искания от страна на клиентите на банките по Реда за отсрочване, утвърден през април 2020г., след като през юли 2020г. срокът беше променен и тогава клиентите на банките получиха още 90 дни (до края на септември 2020г.), през които да поискат отсрочване на погасяването на задълженията си.

■ През м. декември АББ и нейните членове се включиха в шестата поредна информационна кампания European Money Mule Action /EMMA/, организирана от Европол и насочена срещу набирането на “финансови мулета”. Кампанията има за цел да популяризира сред потребителите на финансови услуги най-често срещаните начини, по които престъпниците се опитват да набират “финансови мулета”, както и какви опасности и рискове крие тази дейност за тях и какво да направят, за да не станат жертва. Повече информация за кампанията, както и информационни материали могат да бъдат открити [тук](#).

■ През м. ноември Секретариатът на АББ излъчи г-н Стефан Иванов, председател на Комитета по икономическа политика към УС на АББ и финансов директор в Райфайзенбанк България за представител на АББ в Стратегическата група за Единен надзорен механизъм /SSM Strategy Group/ към Европейската банкова федерация, на която АББ е член.